SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Jild 3, Son 11

2023

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SP1342V3I11Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Рахман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич –филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа октори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васила Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович –сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич –сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Kucharov Jamshid Qulnazarovich
ROSSIYANING PAXTA YETISHTIRISH BORASIDAGI SINOV-TAJRIBALARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR (TURKISTON TOʻPLAMI MATERIALLARI ASOSIDA) 11-14

Тағбаев Амирбек Аширбаевич
Б.Х.КАРМИШЕВА АСАРЛАРИДА “ИЛК ҚАБИЛАЛАР”ГА ОИД ЭТНОНИМЛАР МАСАЛАСИ 15-23

Ҳамаев Нодирбек Мўминович
ТУРКИСТОНДА ИСТИҚЛОЛ УЧУН КУРАШНИНГ РИВОЖЛАНИБ БОРИШИ ВА УНИНГ МАТБУОТДА ЁРИТИЛИШИ (1920-1924) 24-32

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna
XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA JADIDLARNING FAOLIYATI 33-36

Қозоқов Тоҳиржон Қодиралиевич
НАМАНГАНДА ҚОЗИЛАР ВА СУДЛАР ТАРИХИ 37-42

Артикбаев Ойбек Салимахаматович
ЎЗБЕК-ҚОЗОҚ ЭТНОМАДАНИЙ АЛОҚАЛАРИНИНИНГ ОИЛАВИЙ УРФ-ОДАТ ВА МАРОСИМЛАРДА НАМОЁН БЎЛИШИ (XX АСР ТОШКЕНТ ВОҲАСИ МИСОЛИДА) 43-56

Atavullayeva Shaxlo Musoyevna
OʻZBEKISTON RESPUBLIKASI BIRINCHI KONSTITUTSIYASINING YARATILISH TARIXI ... 57-62

8.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Қўчқаров Файзулло Абдужабборович
ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАР – АГРАР СОҲАНИ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ 63-70

Shao Junling
ANALYSIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN'S REGIONAL ECONOMY .. 71-76

Ashirov Nurmurod Qulmatovich
RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN KENG KOʻLAMDA FOYDALANISHDA BANK TIZIMINI IMKONIYATLARINI OSHIRISH YOʻLLARI 77-82

Togayev Salim Sobirovich
BANK XIZMATLARIGA BOʻLGAN ISHONCHNI OSHIRISH YOHUD MIJOZNI JALB QILISHNING SAMARALI YOʻLLARI 83-89

Саттаров Ғанижон Озодович
МИНТАҚА РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИДАН ФОЙДАЛАНИШ ОМИЛЛАРИ 90-96

Yakubova Samira
LEVERAGING PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS: STRATEGIES FOR OPTIMAL INVESTMENT FINANCING 97-102

Abdualiyev Hamidulla Toxirjonovich
OLIY TA'LIM MUASSASASINING INNOVATSIYALARNI BOSHQARISH TIZIMIDAGI LOYIHALARNI BOSHQARISH OFISI 103-109

Egamberdiyeva Salima Rayimovna
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA QISHLOQ XOʻJALIGIDA AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 110-118

Xolmamatov Diyor Haqberdievich
SANOAT KORXONALARINING BOZORDAGI MAVQEINI BAHOLASHDA SPACE TAHLIL USULIDAN FOYDALANISH 119-127

Gafurova Dilshoda
INNOVATIVE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: ASSESSING STRATEGIES AND IMPACTS 128-132

Xomidov Abdugaffor Axmadjonovich
TA'LIM SOHASIDA LOYIHALARNI BOSHQARISH 133-139

Raxmonov Mirvoxid Rajabovich
NAVOIY VILOYATI ASOSIY KAPITALIGA INVESTITSIYALAR TUZILISHI VA DINAMIKASI TAHLILI 140-149

Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li
DON VA DONNI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING XIZMATI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA SNW TAHLIL USULINING O'RNI VA UNI QO'LLASH XUSUSIYATLARI 150-159

Aziza Umarova
AKSIYALARNI BIRLAMCHI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) AMALIYOTI ORQALI MOLIYAVIY RESURSLARNI SHAKLLANTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI 160-167

Абдуллаев Бунёд Ўткирович
СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИДА ЭКОЛОГИК ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ 168-178

Matjonov Bekjon Ravshonbekovich
SOME CHARACTERISTICS OF ENSURING FOOD SAFETY IN UZBEKISTAN 179-185

Алиматова Наргис Абдухалиловна
КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ-РАҚОБАТБАРДОШЛИК ОМИЛИ 186-197

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Kobulniyazova Gulchexra Toshpulatovna
F. NITSSHE "HAYOT FALSAFASI" KONSEPSIYASI IJTIMOIY RIVOJLANISHNING IRRATSIONAL ASOSI 198-204

Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich
INSON MOHIYATI, UNING BIOLOGIK VA IJTIMOIY TABIATI 205-211

Турсунов Лочин Эркинович, Хакимова Дилноза Юсуфхоновна
РАЗВИТИЕ ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯУ ЖЕНЩИН В УЗБЕКИСТАНЕ 212-218

Urinboyev Dilmurod Tura o'g'li
HUQUQIY FAOLLIK VA HUQUQIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH MUOMMOLARI...... 219-225

Яздонов Зикирилло Шукуриллоевич
АЛ-ҲАКИМ АТ-ТЕРМИЗИЙНИНГ СЎФИЁНА ҚАРАШЛАРИ ВА МАЛОМАТИЙЛИККА МУНОСАБАТИ 226-231

Nabiyev Maxsud Abdumannonovich
IQTISODIY MADANIYATNINGMAZMUNIVAMOHIYATI 232-238

Haydaraliyev Shuhratjon
MARKAZIY OSIYODA MILLATLARARO MUNOSABATLARNING MILLIY VA MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI 239-243

Хамраев Сардорбек Шарафутдинович
ЭКОТУРИЗМ ЖАРАЁНЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ТАРИХИЙ ЭВОЛЮЦИЯСИ.. 244-250

Xashimov Sheraxon Jo'raxonovich
O'ZBEKISTONNING XALQARO IMIDJINI YUKSALTIRISHDA MILLIY TURIZMDAGI EKOLOGIK TURIZMNING TUTGAN O'RNI 251-260

Хатамова Рашида Закиржановна
ПАТРИОТИЗМ КАК ЭЛЕМЕНТ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ 261-266

Патиев Холдор Икромович
ЖАДИДЧИЛИК ҚАРАШЛАРИ НЕГИЗИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЙЎНАЛИШЛАРНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА ЖАМИЯТДА РИВОЖЛАНИШИ 267-275

Ismoilova Xayitxon Maxammadjonovna
FARG'ONA VODIYSIDA OILA URF-ODATLARI VA QADRIYATLARINING TRANSFORMATSIYASI VA UNING IJTIMOIY JARAYONLARDA NAMOYON BO'LISH XUSUSIYATLARI 276-280

Raximova Rayxon Abdurasulovna
GLOBALLASHUV VA OILA AXLOQIY MADANIYATINING O'ZARO ALOQADORLIGI 281-287

Raxmankulov Farxod Raximkulovich
MULKDORLAR QATLAMIDA IJTIMOIY MAS'ULIYAT TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI 288-292

Shirinov Anvar Qanoatovich
MARKAZIY OSIYODA INSON TARAQQIYOTINING DOLZARB MASALALARI 293-299

Xandamova Marifat Akramovna
"OSOR AL-BOQIYA" – ABU RAYHON BERUNIY ILMIY IJODINING DURDONASI 300-304

Teshaboev Muhiddin Marifovich
IJTIMOIY DAVLATDA IJTIMOIY ADOLATNI TA'MINLASH VA IJTIMOIY INSTITUTLARNING MAQSADI 305-311

Karimov Rahmat Rahmonovich, Bekbayev Rauf Rustamovich
MADANIY ANTROPOLOGIYA FANINING PREDMETI VA IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR TIZIMIDAGI O'RNI 312-320

Talapov Baxriddin Alijanovich
DEMOKRATIYA VA SHARQONA BOSHQARISHNING ETNODIFFERENSIAL XUSUSIYATLARI 321-326

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Ауезмуратова Нуржамал Дастенбаевна
КАРАКАЛПАКСКИЕ ЖЕНСКИЕ ЛИЧНЫЕ ИМЕНА 327-332

Olga Filippova
ADDING REDUNDANCY FUNCTIONS TO CLUSTERED IMPLEMENTATION 333-345

Egamnazarova Zaynab Xolmurod qizi
INGLIZ TILIDAGI RIELTORLIK FAOLIYATIGA OID TERMINLARNING O'ZBEK TILI O'ZLASHISH MASALALARI 346-351

Narzieva Gulnoza Akbarovna
LEKSIK BIRLIKLARDA MILLIY – MADANIY KOD IFODASI 352-357

Qodirova Mukaddas Tog'ayevna, Ibragimova So'g'diyona Ikrom qizi
INGLIZ-O'ZBEK TILLARIDA VERBAL VA NOVERBAL MULOQOT TABULARINING QO'LLANILISHI 358-362

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Тўраев Сардор Абдихаким ўғли
ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИДАН ФОЙДАЛАНИБ СОДИР ЭТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ УМУМИЙ ЧОРАЛАРИ 363-371

Атаев Шокир Куранбаевич
ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ АСОСЛАРИНИ ЯНАДА ЛИБЕРАЛЛАШТИРИШ 372-377

Юсупов Илхомжон Ибодиллаевич
ҲУҚУҚИЙ АНИҚЛИК ПРИНЦИПИНИНГ АЙРИМ НАЗАРИЙ - ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ ХУСУСИДА 378-385

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Adizova Nigora Baxtiyorovna
MUAMMOLI TA'LIM ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING DIVERGENT TAFAKKURINI TARBIYALASH VA RIVOJLANTIRISH 386-390

Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna
O‘ZBEKISTON OLIY O‘QUV YURTLARI TALABALARINING IJTIMOIY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH UCHUN ISPAN TILINI O‘QITISHDA VIRTUAL REALLIKDAN FOYDALANISH 391-400

Uralova Muxabbat Sanjar qizi
BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHISINING IJODIY-METODIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH........ 401-406

Kenjabaev Jahongir Abdisalimovich
METHODOLOGY FOR TEACHING ENGLISH BASED ON INTERNET RESOURCES 407-411

Abdusamatov Alisher Sobirovich
TA’LIMNI LOYIHALASHTIRISH JARAYONIGA SEMIOTIK YONDASHUV 412-417

Ibragimova Ehtiyotxon Ismailovna, Sobirova Nargiza Numonjonovna
TA’LIMDA NOVERBAL VOSITALARNING O`RNI 418-422

Babayeva Maxfuza Abduvaitovna
TA’LIMDA FANLARARO BOG’LANISHNING AHAMIYATI 423-429

Nazarova Zarrina Allaberdiyevna
MAKTAB O‘QITUVCHILARINING KREATIV SIFATLARINI RIVOJLANTIRIRSH USULLARI........ 430-435

Jumayeva Gulnora Tursunpulatovna
O‘QITUVCHILARINING KASBIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING SHART-SHAROITLARI 436-442

Умаров Азиз Авазович
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА 443-447

Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi
INGLIZ TILI DARSLARIDA O’QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV NUTQIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI(STEAM TA’LIM TEXNOLOGIYASI MISOLIDA)........ 448-453

Otamurodova Shamsu Qamar Otamurodovna
DIVERSIFIKATSIYA TAMOYILI ASOSIDA TALABALARNING KREATIVLIGINI YUZAGA CHIQARISH METODIKASI 454-461

Komilov Nodirbek Bokijonovich
THE IMPORTANCE OF THE HISTORY OF MEDICINE IN INCREASING THE EXCLUSIVE COMPETENCE OF FOREIGN STUDENTS 462-466

Sapieva Nargiza Mamayusufovna
IQTIDORLI O‘QUVCHILARNING KREATIV FIKRLASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNI IJTIMOIY–PEDAGOGIK QO'LLAB–QUVVATLASH 467-478

Norqobilova Rayxona Davlatovna
XORIJIY FANLARDAN BOLALARNING MAKTABGA TAYYORGARLIGINING DIAGNOSTIKASI 479-484

Mamatkodirov Maxammadali Mamatisakovich
SINFDAN TASHQARI MASHGʻULOTLAR UCHUN RAQAMLI VOSITALAR VA PLATFORMALARNI HAMDA OʻQITISH USULLARINI TANLASH 485-492

Irgasheva Umida Raimjanovna
TALABALAR KASBIY NUTQ KOMPETENTSIYASINI STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 493-498

Turayeva Lolaxon Yuldashevna
ERKIN MEXANIK TEBRANISHLARNI MAPLE DASTURIY VOSITASI YORDAMIDA OʻRGANISH VA NAMOYISH ETISH 499-505

Kushakova Gulnora Egamkulovna
TALABA YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI 506-510

Kenjabayeva Dilafruz Abdisalimovna
OLIY O'QUV YURTI SHAROITIDA ZAMONAVIY O'QITUVCHINI TAYYORLASHNING DEONTOLOGIK KOMPONENTI 511-518

Xasanova Gulnoza Raxatjanovna
KREDIT-MODULLI TA’LIM TIZIMI JARAYONIDA OLIY TA’LIM MUASSASALARI TALABALARINING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI 519-525

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари. -№ 11 (3)-2023.
ISSN: 2181-1342 (Online)
https://scienceproblems.uz

13.00.00- Педагогика фанлари

Nazarova Zarrina Allaberdiyevna
Termiz davlat Pedagogika institute
Pedagogika kafedrasi katta oʻqituvchisi

MAKTAB OʻQITUVCHILARINING KREATIV SIFATLARINI RIVOJLANTIRIRSH USULLARI

Annotatsiya. Maktab oʻqituvchilarini kretiv sifalarini rivojlanishining–maktab *oʻqituvchisining oʻqituvchilik faoliyati* va oʻz kasbining maxoratini egallaydigan talabalar ijodiy faoliyatli xususiyatlariga qaratiladi. Maktab oʻqituvchilarini kretiv sifalarini rivojlanish, taʼlimning yuqori darajasini taʼminlash uchun optimaldir. Boshlang'ich sinf oʻqituvchilarining kreativlik sifatlariga ega boʻlishi uning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvatini kasbiy faoliyatni sifatli, samarali tashkil etishga yoʻnaltiradi. Shaxsning mutaxassis sifatida kasbiy kamol topishi, rivojlanishi oʻz mohiyatiga koʻra jarayonli tarzda namoyon boʻladi.

Kalit soʻz: oʻqituvchi, kreativ, rivojlantirirsh, usullari, ijod, shaxs, kasb.

Nazarova Zarrina Allaberdiyevna
Senior teacher of the Pedagogical Department of
Termiz State Pedagogical Institute

METHODS OF DEVELOPING CREATIVE QUALITIES OF SCHOOL TEACHERS

Abstract. The development of creative qualities of school teachers is focused on the teaching activity of school teachers and the creative qualities of students who acquire the skills of their profession. It is optimal to develop the creative qualities of school teachers, to ensure a high level of education. The creativity of primary school teachers directs their personal abilities, natural and social energy to quality and efficient organization of professional activities. Professional growth and development of a person as a specialist is manifested in a processual manner according to its essence.

Key words: teacher, creative, development, methods, creativity, personality, profession.

Назарова Заррина Аллабердиевна
Старший преподаватель педагогического факультета
Термизского государственного педагогического института

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ КАЧЕСТВ ШКОЛЬНЫХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация. Развитие творческих качеств учителей школы ориентировано на педагогическую деятельность учителей школы и творческие качества учащихся, приобретающих навыки своей профессии. Оптимально развивать творческие качества школьных учителей, обеспечивать высокий уровень образования. Творчество учителей начальных классов направляет их личные способности, природную и социальную энергию на качественную и эффективную организацию профессиональной деятельности. Профессиональный рост и развитие человека как специалиста по своей сути проявляется процессуально.

Ключевые слова: педагог, творчество, развитие, методы, творчество, личность, профессия.

DOI: https://doi.org/10.47390/SP1342V3I11Y2023N59

Kirish. Ta’lim sohasidagi bosh maqsad — ta’lim va tarbiyaning demokratik, insonparvarlik tamoyillarini qaror toptirish, xalqimizning tarixiy an’analari va urf-odatlari, shuningdek, umumbashariy qadriyatlar asosida ta’lim – tarbiya jarayoni mazmunini tubdan oʻzgartirish, shu maqsadda pedagogik jamoalarning tashabbuskorligiga keng imkoniyat ochib berishdan iboratdir.

Bu borada amalga oshirilayotgan ulkan vazifalarning muvaffaqiyatli hal etilishi koʻp jihatdan kasbiy mahoratli, oʻz faoliyatida innovatsion texnologiyalarni dadillik bilan joriy eta oladigan, yuqori kasbiy mustaqillikka va shaxsiy nuqtai nazariga ega faol oʻqituvchilarini tarbiyalash bilan bogʻliq. Biroq, ta’lim jarayonlarini takomillashtirishga qoʻyilayotgan yangi, yanada yuqoriroq talablar, shuningdek, yangicha fikrlovchi, kasbiy-pedagogik faoliyatga moslashuvchan mutaxassisni shakllantirish zarurati bilan shu zaruriyat talablarini qondirish imkonini beruvchi sharoitlarning ishlab chiqilmaganligi oʻrtasida obyektiv qarama-qarshilik mavjud.

Tahlil va natijalar. Mazkur qarama-qarshilikni bartaraf etish tadqiqotning muammosi sanalib, uning dolzarbligini belgilab beradi. Oʻzbekiston Respublikasi “Pedagogik ta’lim konsepsiyasi”da maktablarda ishlashi lozim boʻlgan oʻqituvchi ideali quyidagicha tasvirlangan: “Oʻzbekiston Respublikasi maktablarida ishlash uchun tayyorlanayotgan oʻqituvchilar pedagogik faoliyatga qobiliyatli, ijodkor, umuminsoniy va milliy-madaniy qadriyatlarni, dunyoviy bilimlarni, ixtisoslikka doir bilim, koʻnikmalarni, psixologik-pedagogik, metodik bilim va koʻnikmalarni egallagan, diniy ilmlardan xabardor, ma’naviy barkamol, Oʻzbekistonning mustaqil davlat sifatida ravnaq topishiga ishongan, vatanparvarlik, fuqarolik burchini anglagan, oʻqituvchilik kasbini va bolalarni sevgan, insonparvar, talabchan, adolatli, pedagogik odobli, oʻquvchilarning barkamol shaxs boʻlib yetishishlariga koʻmaklashadigan boʻlmogʻi kerak”[1].

Zamonaviy jamiyatda ijodiy fazilatlar shaxsi rivojlanish va kasbiy faoliyatda muvaffaqiyat qozonishda muhim rol oʻynaydi. Ijodiy fikrlash va harakat qilish qobiliyatiga ega boʻlgan pedagoglar bolalarni yanada samaraliroq oʻqitishi va tarbiyalashi, shuningdek, yangi dastur va oʻqitish usullarini yaratishi mumkin.

Oʻzbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida izchillik bilan amalga oshirilayotgan ta’lim-tarbiya sohasidagi strategik vazifalarning asosiy yoʻnalishi sogʻlom fikrga ega, kasbiy kompetensiyalarni yuqori darajada oʻzlashtirgan, jamiyat va shaxs manfaatlari uchun xizmat qiluvchi rivojlanish istiqbollarini aniq belgilaydigan mutaxassislar tayyorlash masalasiga qaratilganligi bilan tavsiflanadi.

Pedagogika va psixologiya fanlari doirasida shaxs kreativligini shakllantirish va rivojlantirish muammosi har tomonlama oʻrganilib, zamonaviy sharoitda pedagogning kreativlik sifatlariga ega boʻlishni taqozo etmoqda. **Kreativlik** *(lot., ing.”create”-yaratish, creative yaratuvchi, ijodkor)* - shaxsning yangi gʻoyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati[2].

Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuygʻularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon boʻladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini, zehni oʻtkirlikni tavsiflaydi. Shuningdek, kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida aks etadi. Amerikalik psixolog P.Torrens fikricha, kreativlik muammo yoki ilmiy farazlarni ilgari surish; farazni tekshirish va oʻzgartirish; qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash;

muammo yechimini topishda bilim va amaliy harakatlarning oʻzaro qarama-qarshiligiga nisbatan taʼsirchanlikni ifodalaydi.

Ken Robinsonning fikriga koʻra, "kreativlik – oʻz qiymatiga ega original gʻoyalar majmui" (Azzam, 2009 y.) sanaladi. Gardner esa oʻz tadqiqotlarida tushunchani shunday izohlaydi: "kreativlik – shaxs tomonidan amalga oshiriladigan amaliy harakat boʻlib, u oʻzida muayyan yangilikni aks ettirishi va maʼlum amaliy qiymatga ega boʻlishi lozim".

Boshlangʻich sinf oʻqituvchilarining kreativlik sifatlariga ega boʻlishi uning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvatini kasbiy faoliyatni sifatli, samarali tashkil etishga yoʻnaltiradi. Shuningdek, kreativ sifatlar oʻquv-tarbiya jarayonlarini tashkil etishga anʼanaviy yondashishdan farqli yangi gʻoyalarni yaratish, bir qolipda fikrlamaslik, oʻziga xoslik, tashabbuskorlik, noaniqlikka toqat qilmaslikka yordam beradi[3]. Binobarin, kreativ sifatlarga ega oʻqituvchi kasbiy-pedagogik faoliyatini tashkil etishda ijodiy yondashish, yangi, ilgʻor, oʻquvchilarning oʻquv faoliyatini, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladigan gʻoyalarni yaratishda faollik koʻrsatish, pedagogik yutuq va tajribalarni mustaqil oʻrganish, shuningdek, hamkasblar bilan pedagogik yutuqlar xususida doimiy, izchil fikr almashish tajribasiga ega boʻlishga eʼtibor qaratadi.

Ayni oʻrinda shuni alohida qayd etib oʻtish joizki, har bir shaxs tabiatan kreativlik qobiliyatiga ega. Xoʻsh, oʻqituvchi oʻzida kreativlik sifatlari mavjudligini qanday namoyon eta olishi mumkin. Bu oʻrinda Patti Drapeau shunday maslahat beradi: "Agarchi oʻzingizni kreativ emasman deb hisoblasangiz, hozirdanoq kreativ tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan mashgʻulotlarni tashkil eta boshlashingizni maslahat beraman. Aslida, gap sizning ijodkor va kreativ boʻlganingiz yoki boʻlmaganingizda emas, balki darslarni kreativlik ruhida tashkil etishingiz va yangi gʻoyalarni amalda sinashga intilishingizdadir".

Patti Drapeau nuqtai nazariga koʻra kreativ fikrlash, eng avvalo, muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash sanaladi. ***Har tomonlama fikrlash*** shaxsdan oʻquv topshirigʻi, masalasi va vazifalarini bajarishda koʻplab gʻoyalarga tayanishni talab etadi. Bundan farqli ravishda ***bir tomonlama fikrlash*** esa birgina toʻgʻri gʻoyaga asoslanishni ifodalaydi. Mushohada yuritishda masala yuzasidan bir va koʻp tomonlama fikrlashdan birini inkor etib boʻlmaydi. Binobarin, bir va har tomonlama fikrlash kreativ sifatlarni shakllantirishda birdek ahamiyat kasb etadi. Yaʼni, topshiriqni bajarish, masalani yechishda shaxs yechimning bir necha variantini izlaydi (koʻp tomonlama fikrlash), keyin esa eng maqbul natijani kafolatlovchi birgina toʻgʻri yechimda toʻxtaladi.

Shaxsning mutaxassis sifatida kasbiy kamol topishi, rivojlanishi oʻz mohiyatiga koʻra jarayonli tarzda namoyon boʻladi. Kasbiy yetuklik inson ontogenezining muhim davrlari kasbiy kamol topish, rivojlanish gʻoyalarining qaror topishi (14-17 yosh)dan boshlanib, kasbiy faoliyatning yakunlanishi (55-60 yosh)gacha boʻlgan jarayonda kechadi. Ijodkor shaxsning shakllanishi va rivojlanishi uning ichki va tashqi olami oʻzgarishining oʻzaro mos kelishi, ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar hamda inson ontogenizi – tugʻilishidan boshlab to umrining oxiriga qadar uzluksizlik, vorisiylikni taqozo etadigan faoliyat mazmuniga bogʻliq.

Kreativ fikrlash xususiyatlari va ijodiy faoliyat mazmuniga tayangan holda quyidagi kreativ sifatlar ajratib koʻrsatiladi (1-rasmga qarang).

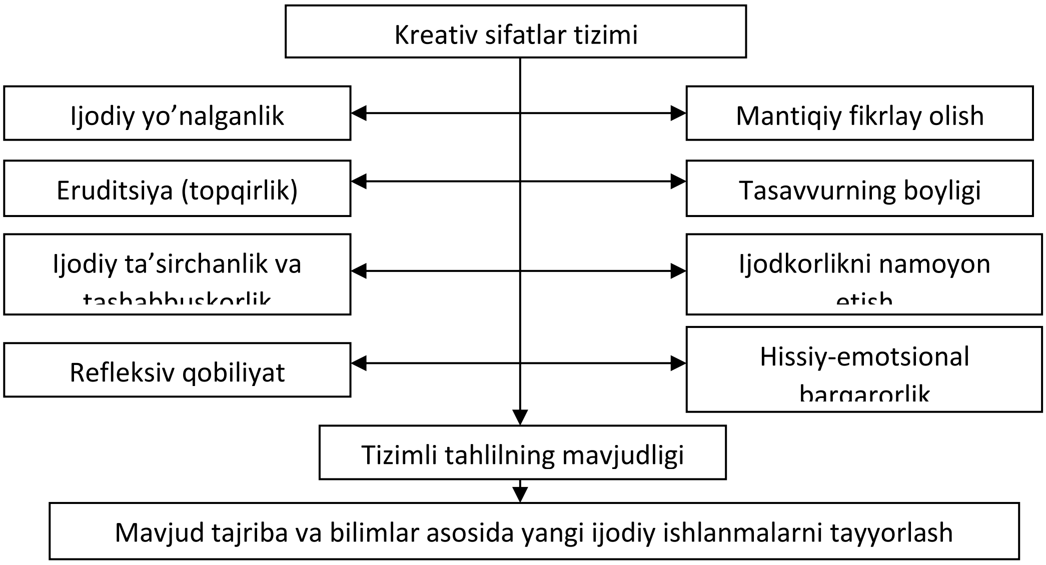

Ma’lumki, kasbiy tajriba bilim, koʻnikma va malakalarning integratsiyasi sifatida aks etadi. Biroq, oliy ta’lim tizimida boʻlajak oʻqituvchilar tomonidan kasbiy kompetentsiyalar va ijodiy faoliyat koʻnikmalarining oʻzlashtirilishi nafaqat amaliy koʻnikma va malakalarning integratsiyasi, mutaxassis sifatida faoliyatni samarali tashkil etish usul va vositalarini ishlab chiqishni, shu bilan birga kasbiy ijodkorlik metodologiyasidan xabardor boʻlish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish va kreativ xarakterga ega shaxsiy sifatlarining yetarli darajada oʻzlashtirilishi talab etiladi. Tahlillar shuni koʻrsatdiki, kreativ sifatlarni rivojlantirish shaxsdagi ijodkorlik qobiliyatining qay darajada rivojlanganligi bilan uzviy aloqadordir.

Boshlang’ich sinf oʻqituvchilarida ijodiy sifatlarni rivojlantirishga doir kreativ yondashuv omili mazkur jarayonda quyidagi ish metodlaridan foydalanish samarali ekanligini koʻrsatdi (2-rasmga qarang).

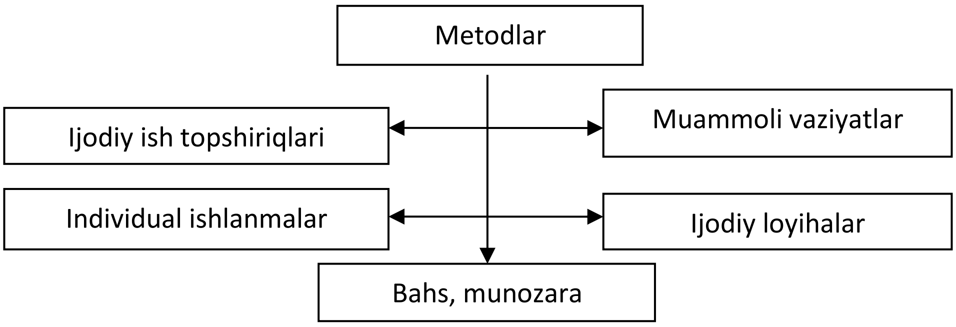

2-rasm. Kreativ sifatlar tizimini rivojlantirish usullari

Shuning bilan birgalikda kognitiv faoliyatni shakllantirish texnologiyalari, shaxsiy portfolioni yaratish, ijodiy, immitatsion, improvizatsion vaziyatlar ham kreativ sifatlarni rivojlantirishning samarali usullari hisoblanadi. Tadqiqot ishi davomida yuqorida keltirilgan ish usullaridan foydalanildi.

Bugungi oʻqituvchi oʻquv mashgʻulotlarini tashkil etishda avvalida rejalashtirilgan bir qolipdagi mashgʻulot turlaridan voz kechib, oʻquvchilarda mustaqil, tanqidiy, mantiqiy, ijodiy tafakkurni shakllantirish va rivojlantirish, ularni ijodiy fikrlash, ya’ni yangi gʻoyalarni oʻylab topishga majbur qilish, ta’lim olishga boʻlgan munosabatni oʻzgartirish, ularni yutuqlarga

erishishiga rag'batlantirishda asosiy omil bo'lishi kerak. O'quv mashg'ulotlariga yetishmayotgan omil — kreativlik hisoblanadi.

Mavjud holat tahliliga ko'ra boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kreativ sifatlarni rivojlantirish quyidagi to'rt yo'nalish bo'yicha harakat qilishni talab etadi: 1) o'qituvchining ijodiy fikrlash ko'nikmalarini namoyish etishi va erkin faoliyat yuritishi uchun zarur shart-sharoitni yaratish; 2) ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'quv fanlarini qiziqish bilan o'zlashtirishiga rag'batlantiruvchi strategiyalardan foydalanish; 3) pedagogik muammolar yechimini topishda ijodiy va innovatsion yondashuv ustuvorligini ta'minlash; 4) belgilangan ta'limiy-tarbiyaviy vazifalarni to'laqonli bajarish orqali kutiladigan natijaga erishish.

Maktab o'qituvchilarini kreativ sifatlarini rivojlanishining kasbiy faoliyatning uchta asosiy tipi: ***pedagogik, ilmiy va jamoaviy*** faoliyat xosligi ta'kidlanadi. Lekin o'qituvchining kundalik amaliyotida ko'rsatilgan faoliyat tiplari uzviy o'zaro aloqadorlikda va o'zaro singib ketganligi oqibatida ularni chegaralash yetarlicha murakkabdir. Tadqiqot manfaatlarini nazarda tutgan holda asosiy e'tibor[4] Maktab o'qituvchilarini kreativ sifatlarini rivojlanishining–maktab *o'qituvchisining o'qituvchilik faoliyati* va o'z kasbining mahoratini egallaydigan talabalar ijodiy faoliyatli xususiyatlariga qaratiladi. Maktab o'qituvchilarini kreativ sifatlarining rivojlanishini shu bilan tavsiflanadiki, ta'limning yuqori darajasini ta'minlash uchun optimal bo'lib, quyidagilarni nazarda tutadi:

– o'qituvchi mustaqil o'z ustida ijodiy, nazariy va amaliy tayyorgarlikni kuchaytirish (hatto maxsus yo'nalishda – kasbiy faoliyat sohasidagi bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish);

– kasbiy ta'lim mazmunida umumilmiy tayyogarlik ulushini oshirish;

– o'quvchilar tanlovi bo'yicha ulushini oshirish;

– sinfdan tashqari mustaqil ishlar ulushini oshirish;

– darslarni samarali tashkil etish.

Xulosa. Maktab o'qituvchilarini kreativ sifatlarini rivojlanishiningilmiy-pedagogik jamoaning kasbiy faoliyatini takomillashtirishning zaruriy sharti ta'lim va tarbiyada o'quvchilarning mustaqil o'quv-bilish (B.Adizov) va kasbiy-amaliy faoliyatlarini tashkil etish va rahbarlik qilishga o'tish, tanlov erkinligi va mavqeyini o'zi belgilash, ijodiy qobiliyatlarni namoyon etish hamda jamiyat va ehtiyojlariga mos kasbiy ongni tarbiyalashga asoslangan bilimlarni qaror topishida o'z vazifasini anglashdan iborat.

Maktab o'qituvchilarida kreativ sifatlarni rivojlantirishning takomillashtirish bo'yicha quyidagi xulosalarga kelindi:

Birinchidan, kreativlik o'qituvchilarni innovatorlikka undovchi pedagogik kategoriya:

Ikkinchidan, o'qituvchining kasbiy sifatlari ichida ijodiy fikrlash qobiliyati ustuvor:

Uchinchidan, o'qituvchining yangiliklarga intilishi:

To'rtinchidan, kasbiy faoliyatida qo'llay olish:

Fikrlarimizni umumlashtirgan holda to'ldirsak innovatsion usullarni o'z faoliyatida ya'ni kasbiy faoliyatda faol, ijodkorona foydalana olish, noodatiy yechimlar topish va o'z mualliflik g'oyalariga egaligi bilan izohlanadi.

Adabiyotlar/Литература/References

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: "Oʻzbekiston" NMIU, 2017.
2. (Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 20.05.2021-y., 09/21/312/0483-son, 05.04.2022-y., 09/22/153/0266-son; 03.08.2022-y., 09/22/425/0712-son).
3. Z.A.Nazarova. TECHNOLOGY FOR IMPROVING MECHANISMS OF CREATIVE TEACHER PERSONALITY FORMATION 2022.*URL* https://ejedl.academiascience.org/index.php/ejedl/article/view/381.118-124.
4. F.A.Nazarov.2022. XXI ASR OʻZBEK YOSH KOMPOZITORLAR ASARLARIDA MUSIQIY INOVATSIALARI HAMDA BADIIY VA ESTETIK QARASHLARI. https://ejedl.academiascience.org/index.php/ejedl/article/view/405.

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SP1342V3I11Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).